

Babaların Bebek Bakımı Konusundaki Özgüvenleri ve Etkileyen Faktörler

Fatih Kara¹, Sabriye Uçan², Aysun Güzel³

¹Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı, Konya, Türkiye

²Serik İlçesi Toplum Sağlığı Merkezi, Ebe, Antalya, Türkiye

³Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım Ve Afet Yönetimi, Burdur, Türkiye

Fatih Kara, Yrd. Doç. Dr.
Sabriye Uçan, Uzman Ebe
Aysun Güzel, Öğr. Gör.

İletişim:

Aysun Güzel

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi, Burdur, Türkiye

Tel: +90 507 852 73 13

E-Posta: ayurdakul@mehmetakif.edu.tr

Gönderilme Tarihi : 19 Ağustos 2016

Revizyon Tarihi : 08 Aralık 2016

Kabul Tarihi : 14 Aralık 2016

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, ilk kez bebek sahibi olan babaların bebek bakımı konusundaki özgüvenlerini ve etkileyen faktörleri belirlemektir.

Yöntem: Bu kesitsel araştırma bir ilçede yaşayan 120 baba ile Mart-Mayıs 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Pharis Özgüven Ölçeği ve babaların sosyodemografik özelliklerini içeren sorulardan oluşan anket formuyla toplanmıştır. Veriler SPSS 16.0 programında yüzdellik, tek yönlü varyans analizi, post-hoc testleri (Tukey HSD ve Games Howell çoklu karşılaştırma testi) ve bağımsız örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiş; $p < 0,05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

Bulgular: Babaların Pharis Özgüven Ölçeği ortalaması $37,03 \pm 9,4$ 'dür. 31-36 yaşındaki babaların özgüven puan ortalamalarının, 19-24 yaş arasındaki babalara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,01$). Bebek bakımı bilgisine sahip olan babaların özgüven puan ortalamalarının bebek bakımı bilgisine sahip olmayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,01$).

Sonuç: Babaların özgüvenleri düşük bulunmuştur. Yaş ve bebek bakımı konusunda edinilen bilgi babaların özgüvenlerini açısından önemlidir.

Anahtar sözcükler: babalık rolü, bebek bakımı, öz-güven.

SELF-CONFIDENCE ABOUT THE BABY CARE OF FATHERS AND AFFECTING FACTORS

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to determine the self-confidence regarding baby care of the fathers who have their first babies, and affecting factors.

Methods: This cross sectional study was conducted with 120 fathers living in the same county during March-May 2015. The data of the study was collected with a questionnaire including the Pharis Self-Confidence Scale and questions on the socio-demographic status of the fathers. Frequencies, One Way ANOVA, post-hoc tests (Tukey HSD and Games Howell) and Independent Samples t Test were used with SPSS 16.0 (program for statistical analysis of data). A value of $p < 0,05$ was considered statistically significant.

Results: The mean Pharis Self-Confidence Scale of the fathers was $37,03 \pm 9,4$. It was determined that the self-confidence average score of 31-36-year-old fathers were statistically higher than the self-confidence average score of 19-24-year-old fathers ($p < 0,01$). It was determined that the self-confidence average score of fathers who have knowledge about baby care were higher than the self-confidence average score of fathers who have no knowledge about baby care ($p < 0,01$).

Conclusion: The self-confidence of fathers' was low. The age and acquired knowledge about baby care is important for the self-confidence of fathers.

Key words: fatherhood role, baby care, self-confidence.

Doğum sonrası dönem anneler ve babaların ebeveynliğe geçtiği dönemdir. Ebeveynlik döneminde karşılaşılan yeni sorumluluklar (bebeğe güvenli bir çevre oluşturmak, bebek bakımı öğrenmek ve öğrendiklerini uygulamak vb.) hem anne hem de baba da duygusal ve psikolojik değişiklikler oluşturmaktadır (11). Günümüze kadar gelen süreçte ebeveyn ve bebek bakımı denildiğinde genellikle anneler düşünülmüş, annelerin gereksinimlerini; öz yeterliliklerini, duygusal ve psikolojik değişikliklerini kapsayan araştırmalar yapılmıştır (1,3,25,29,32). Günümüzde ise, bebeğin doğumundan sonra babaların da bebek bakımına katıldığı, babaların ev içerisinde olan sorumluluklarının arttığı, sosyal hayatlarının olumsuz etkilendiği ve duygularının değiştiğine dair araştırmalar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır (7,9,3). Doğumdan sonra ki dönemde, bebeğin getirdiği ek sorumluluğa uyum sağlayamama, sosyal hayatın azalması ve bebek bakımına yönelik bilgi eksikliği gibi nedenler babalarda özgüven eksikliğine neden olabilmektedir (6). Günümüz babaları bebeklerin sağlıklı gelişmesinde önemli rol oynadıkları için özgüvenlerinin de yüksek olması istenmektedir (12). Kendilerine ve çevreye olan sevgileri, sahip oldukları yeteneklerin, tutum ve davranışların farkında olmaları ve bakım verebilecek yeterlilik duygusuna sahip olmaları babaların bebek bakımına yönelik öz güvenlerini artırırken; başarısız olma ve hayal kırıklığına uğrama, kendini yetersiz görme gibi durumlar babaların bebek bakımına yönelik özgüvenlerini azaltmakta ve onlarda korku, kaygı ve strese neden olmaktadır (17). Özgüveni azalan babalar, sorumluluklarını yerine getirmekte ve mutlu bir yaşam sürdürebilmekte zorlanmaktadır (21). Babaların kendilerine güvenmeleri, eksik olan bilgilerini tamamlamaları ve bilgiyi uygulamaya dönüştürmeye yönelik beceri kazanmaları bebek bakımı konusundaki benlik kavramlarını ve özgüvenlerini artırmaktadır. Özgüvenleri artan babalar ise bebeklerinin bakımında aktif rol oynama konusunda daha isteklidirler (5,24,27,30,31).

Bu araştırmanın amacı, ilk kez çocuk sahibi olan babaların, bebek bakımı konusundaki özgüvenleri ve etkileyen faktörleri belirlemektir.

Gereç ve yöntem

Çalışmanın evrenini, Antalya İli Serik İlçesi Belediye Sınırları içerisinde yer alan Aile Sağlığı Merkezlerine kayıtlı ve ilk kez çocuk sahibi olan 128 baba oluşturmuştur. Mart-Mayıs 2015 tarihleri arasında uyguladığımız kesitsel tipteki araştırmamıza katılmayı il dışına çıkması nedeniyle ulaşılamayan 8 baba haricindeki 120 baba kabul etmiştir. Evrenin %98.15'ine ulaşılmıştır.

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından literatür taranarak (1,2,10, 22) geliştirilen, babaların tanıtıcı özellikleri ve bebek bakımı gereksinimlerini sorgulayan 11 sorudan oluşan bilgi formu ile babaların bebek bakımı konusundaki

özgüvenlerinin sorgulandığı Pharis Özgüven Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan Pharis Özgüven Ölçeği Pharis tarafından 1978 yılında geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlanması ise 2003 yılında Çalışır tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 13 maddeden oluşmaktadır ve "hiç", "az", "orta", "çok", "tamamen" şeklinde 1 ile 5 arasında puanlanmaktadır. Ölçekten en az 1 puan en fazla 65 puan alınmaktadır. Ölçek bir ebeveynin günlük bebek bakımı hakkındaki kendine güven duygusunu ölçmektedir ve alınan yüksek puan bebek bakımı konusunda yüksek özgüveni göstermektedir. Ölçeğin kesme noktası yoktur (4,19).

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ($p>0,05$ ise normal dağılıma uygun) ile değerlendirilmiştir. Normal dağılıma uygun olduğu belirlenen veriler SPSS 16.0 programında yüzdellik, tek yönlü varyans analizi, post-hoc testleri (Tukey HSD ve Games Howell çoklu karşılaştırma testi) ve bağımsız örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiş; $p<0,05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

Bağımlı değişken babaların Pharis Özgüven Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamaları iken bağımsız değişkenler babaların tanıtıcı özellikleri, babaların bebek bakımına ilişkin gereksinimleridir.

Araştırma için gerekli izinler yazılı olarak alınmıştır. Araştırmaya katılım gönüllük esasına göre yapılmıştır, katılımcılardan araştırmaya katılmak istediklerine dair onay alınmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan babaların yaş ortalaması $28,0\pm5,0$ 'dir. Babaların %50,0'si 25-30 yaş grubunda, %39,2'si liseyi bitirmiş, %57,5'i işçi olarak çalışmakta, %60'ının gelir düzeyi orta seviyede ve %96,7'si sosyal güvenceye sahiptir (Tablo 1).

Babaların %30,8'i doğum öncesi dönemde bebek bakımı konusunda bilgi aldıklarını, bilgi alanlarında %62,2'si bilgiyi sağlık personelinin aldığı ifade etmiştir. Babaların %66,7'sinin bebek bakımı deneyimine sahip olmadığı; %20,8'inin pişik bakımında bilgi gereksinimi olduğu saptanmıştır. Babaların %54,2'si erkek bebeğe sahiptir ve bebeklerin %75,0'i sezeryanla doğmuştur (Tablo 2).

Pharis Ölçeği'nin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ($p>0,05$ ise normal dağılıma uygun) ile değerlendirilmiştir. Pharis Ölçeği toplam puanı ($p=0,128$) normal dağılıma uygun bulunmuştur.

Araştırmaya katılan babaların Pharis Özgüven Ölçeği puan ortalamaları $37,03\pm9,4$ (en düşük=23, en yüksek=61) olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Çalışmaya katılan babaların bazı sosyodemografik özelliklerine göre dağılımı

Babaların bazı özellikleri	n	%
Yaş		
19-24	19	15,8
25-30	60	50,0
31-36	33	27,5
37 ve üstü	8	6,7
Eğitim durumu		
İlkokul	15	12,5
İlköğretim ikinci kademe	22	18,3
Lise mezunu	47	39,2
Üniversite mezunu	36	30,0
Çalışma durumu		
Çalışmıyor	2	1,7
İşçi	69	57,5
Memur	24	20,0
Esnaf	10	8,3
Çiftçi	10	8,3
Serbest	5	4,2
Gelir düzeyi		
Düşük	16	13,3
Orta	72	60,0
Yüksek	32	26,7
Sosyal güvence		
Var	116	96,7
Yok	4	3,3
Toplam	120	100,0

Araştırmaya katılan 31-36 yaşındaki babaların özgüven puan ortalamaları, 19-24 yaş arasındaki babalardan yüksek bulunmuştur ($p<0,01$) (Tablo 3).

Araştırmaya katılan üniversite mezunu babaların özgüven puan ortalamaları ilköğretim birinci kademe ($p<0,01$) ve lise mezunu ($p<0,01$) babalardan yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Araştırmaya katılan ve memur olan babaların özgüven puan ortalamaları çalışmayan ($p<0,01$), işçi ($p<0,01$), esnaf ($p<0,01$), çiftçi ($p<0,01$) ve serbest meslek olan ($p<0,01$) babalardan yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Araştırmaya katılan gelir düzeyi yüksek olan babaların özgüven puan ortalamaları gelir düzeyi orta ($p<0,01$) ve düşük olan ($p<0,01$) babalardan, gelir düzeyi orta olan babaların özgüven puan ortalamaları gelir düzeyi düşük olan ($p=0,03$) babalardan yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Sosyal güvencesi olan babaların özgüven puan ortalamaları sosyal güvenceye sahip olmayan babalardan yüksek bulunmuştur ($p=0,04$) (Tablo 3).

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Babaların Bebek Bakımıyla İlgili Bazı Özellikleri

Babaların bebek bakımı özellikleri	n	%
Bebek bakımı bilgisine sahip olma		
Evet	37	30,8
Hayır	83	69,2
Bebek bakımı bilgisinin alındığı yer*		
Sağlık personeli	23	62,2
İnternet	4	10,8
Hem sağlık personeli hem internet	10	27,0
Bebek bakımı deneyimine sahip olma durumu		
Evet	40	33,3
Hayır	80	66,7
Bebek bakımı hakkında bilgi almak istediği konu		
Pişik bakımı	25	20,8
Ağlayan bebeği sakinleştirme	20	16,7
Aşı izlemi	14	11,7
İsilik bakımı	14	11,7
Hepsi	14	11,7
Bebeğin hastalandığını farketme	7	5,8
Bebeğin sarılığını farketme	7	5,8
Emzirme ve besleme	6	5,0
Bebeğin ishal olduğunu farketme	6	5,0
Bebeğe banyo yaptırma	4	3,3
Konak bakımı	3	2,5
Sahip olunan bebeğin cinsiyeti		
Kız	55	45,8
Erkek	65	54,2
Bebek doğum şekli		
Normal	30	25,0
Sezeryan	90	75,0
Toplam	120	100,0

*Bebek bakımı bilgisi alan 37 kişi analize dahil edilmiştir.

Bebek bakımı bilgisine sahip olan babaların özgüven puan ortalamaları bebek bakımı bilgisine sahip olmayan babalardan ($p<0,01$), bebek bakımı deneyimine sahip olan babaların özgüven puan ortalamaları bebek bakımı deneyimine sahip olmayan babalardan ($p<0,01$) yüksek bulunmuştur (Tablo 3).

Tartışma ve sonuç

Araştırmaya katılan babaların özgüven puanları ebeveynlere yönelik (19) ve annelere yönelik (8,13,19,20) yapılan çalışmalarda ki özgüven puanlarından düşük bulunmuştur. Babalar anneler kadar merhametli ve duyarlı olsalar da bebek bakımı konusunda kendilerine güvenmemekte, görev almaktan kaçınmakta ve bebek bakımını annelere bırakmaktadırlar (2). Bebek bakımına yönelik birinci derece sorumlu olanlar anneler kabul edildiği için (16,35) babaların bebek bakımına yönelik özgüvenlerinin annelerden düşük olması beklenen bir durumdur. Literatürde bebek bakımına yönelik babaların özgüvenlerinin belirlenmesi ile ilgili bir araştırmanın bulunmaması, babaların

Tablo 3. Çalışmaya Katılan Babaların Bazı Özellikleri ile Pharis Özgüven Ölçeği Toplam Puan Ortalamalarının Dağılımı ve Anlamlılık (p) Düzeyleri

Özellikler (n=120)	n	Pharis Özgüven Ölçeği		
		Ort ± SS	t-F/ p	
Yaş	19-24	19	31,63±5,8	4,182/3<0,01
	25-30 yaş	60	36,58±10,1	
	31-36 yaş	33	39,57±7,9	
	37 ve üstü yaş	8	42,75±11,4	
Eğitim durumu	İlkokul	15	34,20±7,7	29,00/2<0,01
	İlköğretim ikinci kademe	22	30,63±7,1	
	Lise	47	33,85±6,3	
	Üniversite	36	46,27±8,1	
Çalışma durumu	Çalışmıyor	2	25,00±0,0	17,07/2<0,01
	İşçi	69	34,50±7,6	
	Memur	24	48,58±7,2	
	Esnaf	10	37,90±7,8	
	Çiftçi	10	29,20±4,3	
	Serbest	5	35,20±7,5	
Gelir düzeyi	Düşük	16	29,31±7,4	51,59/2<0,01
	Orta	72	34,13±6,1	
	Yüksek	32	47,40±8,2	
Sosyal güvence durumu	Var	116	37,37±9,43	4,214/10,04
	Yok	4	27,25±3,86	
Bebek bakımı bilgisine sahip olma	Evet	37	47,05±7,7	-10,93/1<0,01
	Hayır	83	32,56±6,1	
Bebek bakımı deneyimine sahip olma	Evet	40	47,57±6,6	-13,05/1<0,01
	Hayır	80	31,76±5,3	

¹ Bağımsız Örneklem t Testi,

² Tek Yönlü Varyans Analizi ve Tukey HSD Testi

³ Tek Yönlü Varyans Analizi ve Games-Howell Testi

bebek bakımına yönelik özgüven puanlarını anneler ya da ebeveynlerle karşılaştırmamıza neden olmuştur.

Yapılan bir çalışmada yaş değişkeninin özgüveni etkilediği ve yaş arttıkça özgüvenin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (10). Çeşitli yaş gruplarında yapılan bir çalışmada ise özgüvenin çocukluk ve takip eden adölesan dönemde arttığı ve en fazla yetişkinlik döneminde olduğu sonrasında yaş ilerledikçe azaldığı saptanmıştır (23). Yetişkinlik döneminde olmanın yanı sıra babaların özgüvenlerini etkileyen bir diğer faktör ise babalık rolüne alışabilme durumlarıdır. Babalık rolüne ilişkin ülkemizde yapılan bir çalışmada 31-36 yaş grubunda olan babaların babalık rolü puan ortalaması 19-24 yaş arasında ki babalardan yüksek bulunmuştur (28). Araştırmamızda da benzer şekilde, yetişkinlik döneminde ki babaların (31-36 yaş) özgüvenleri daha genç grupta olan (19-24 yaş) babalardan yüksek çıkmıştır. Araştırmamız da yer alan babaların tamamı ilk kez bebek sahibi olmasına rağmen yaşın ilerlemesine paralel olarak

yaşadıkları deneyimlerin ve babalık rolü algılarının artması babaların öz güvenlerinin artmasına neden olabilir.

Literatürde sahip olunan meslek ve özgüven arasındaki ilişkiyi gösteren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Babaların babalık rolüne alışabilmeleri özgüvenlerini artırmaktadır. Babalık rolüne yönelik yapılan bir çalışmada memur olan babaların babalık rolü algılarının fazla olduğu saptanmıştır (28). Araştırmamızda ise memur olan babaların özgüvenleri çalışmayan, işçi, esnaf, çiftçi ve serbest mesleğe sahip olan babalardan yüksek çıkmıştır. Memur olan babaların yaşlarının, eğitim düzeylerinin ya da gelir düzeylerinin yüksek olması babalık rolüne kolay alışabilmelerini ve özgüvenlerinin yüksek olmasını sağlayabilir.

Bazı araştırmalarda gelir düzeyinin özgüveni etkilemediği (10,14), bazılarında ise gelir düzeyi yüksek olan kişilerin özgüvenlerinin de yüksek olduğu saptanmıştır (15,18,23). Yaptığımız çalışmada, babaların gelir düzeyi arttıkça özgüvenlerinin de arttığı saptanmıştır. Araştırma sonucumuz yapılan bazı araştırmaları desteklemektedir fakat literatür kendi içinde tutarsızdır. Tutarsızlığın sebebi sahip olunan özgüvenin kişilerin gelir durumlarının yanı sıra yaş ve eğitim gibi diğer faktörlerden de etkilenmesinden olabilir.

Bir çalışmada, sağlık giderlerini karşılayabilen kişilerin özgüvenlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır (34). Araştırmamızda da sosyal güvencesi olan babaların özgüvenlerinin sosyal güvenceye sahip olmayan babalardan yüksek olduğu bulunmuştur. Sağlık sorunuyla karşılaşan ve sosyal güvencesi olan babaların sağlık kuruluşuna sık gitseler bile sosyal güvencesi olmayan babalara göre sağlık hizmeti masrafları daha az olabilmektedir. Bu durum sosyal güvencesi olan babaların bebek bakımıyla ilgili sağlık kuruluşlarından sık yardım alabilme algılarının ve dolayısıyla da kendilerine güvenlerinin fazla olmasını açıklayabilir.

Bazı araştırmalarda eğitimin ve konuyla ilgili sahip olunan bilginin özgüveni artırdığı saptanmıştır (15,22,26). Yapılan bir çalışmada babaların eğitim seviyesi arttıkça babalık rolü algılarının arttığı ve üniversite mezunu olan babalarda bu algının en fazla olduğu görülmüştür (28). Araştırmamıza katılan üniversite mezunu babaların özgüvenleri ilkokul, ilköğretim birinci kademe ve lise mezunu babalardan yüksek çıkmıştır. Bebek bakımı bilgisine ve deneyimine sahip olan babaların özgüven puanları ise bebek bakımı bilgisine ve deneyimine sahip olmayan babalardan yüksek çıkmıştır. Araştırma sonuçlarımız literatürle uyumludur. Babaların eğitim seviyesi, sahip oldukları bilgi ve deneyimleri arttıkça babalık rolüne alışabilmeleri, yeterlilik duyguları ve özgüvenlerinin artması beklenen bir durumdur.

Çalışmamızda babaların bebek bakımı konusunda özgüvenleri ile babaların yaşları, eğitim düzeyleri, çalışma durumları, gelir düzeyleri, sosyal güvenceleri, bebek bakımı konusunda önceden aldıkları bilgi ve geçmiş deneyimlerinin ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Küçük yaşta yapılan evliliklerin ve dolayısıyla da erken baba olmanın engellenmesi; kırsal bölgelerde eğitim seviyesinin,

çalışma şartlarının ve gelir düzeylerinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapılması ve sosyal güvencenin sağlanması babaların özgüvenlerinin artmasını sağlayabilir. Ayrıca, bebek sahibi olmayı bekleyen babaların babalık rolüne uyum sağlamalarını desteklemek, doğum sonrası dönemde bebek bakımına aktif katılımlarını ve özgüvenlerini arttırmak amacıyla eğitim programları düzenlenmelidir. Düzenlenen eğitim programları babaya deneyim kazandırılabilir.

Kaynaklar

- Aksoy V, Diken İH. Annelerin ebeveynlik özyeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 2009;10:59-68.
- Anderson A. The Father-Infant Relationship Becoming Connected. The University of Utah. Degree of Doctor of Philosophy. June 1994.
- Arslantaş H, Ergin F, Balkaya NA. Aysin il merkezinde doğum sonrası depresyon sıklığı ve ilişkili risk etmenleri. Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2009;10:13-22.
- Batman D. Prematüre yenidoğanların ebeveynlerine uygulanan web tabanlı eğitimin bebeğin bakımına yönelik özgüven ve kaygı düzeylerine etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Aydın, 2014.
- Bonney JF, Kelley ML, Levant RF. A model of fathers' behavioral involvement in child care in dual-earner families. Journal of Family Psychology. 1999;13:401-5.
- Cheng CD, Volk AA, Marini ZA. Supporting fathering through infant massage. The Journal of Perinatal Education. 2011;20:200-9.
- Craig L. Does father care mean fathers share? A comparison of how mothers and fathers in intact families spend time with children. Gender&Society. 2006;20:259-81.
- Çalışır H. İlk kez anne olan kadınların annelik rolü başarımlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. İzmir, 2003.
- Doucet A. Dad and baby in the first year: gendered responsibilities and embodiment. ANNALS, AAPSS. 2009;624:78-98.
- Erol RY, Orth U. Self-esteem development from age 14 to 30 years: a longitudinal study. Journal of personality and social psychology. 2011;101:607-19.
- Güleç D, Kavlak O, Sevil Ü. Ebeveynlerin doğum sonu yaşadıkları duygusal sorunlar ve hemşirelik bakımı. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2014;11:54-60.
- Hull JW. How Fathers Influence Their Adolescents' Self-Esteem: A Longitudinal Assessment. A for the degree of Master of Science in Human Development and Family Studies. Fall, 2012.
- Kalpalp (Uz) B. Adölesan annelere verilen eğitiminin öz güven ve öz bakım güçlerine etkisinin incelenmesi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. İzmir, 2006.
- Marek JC. Examination of self-esteem among low-income adolescent students in Austin, Texas. Masters of Public Administration. Texas, 2012.
- Mcmullin JA, Cairney J. Self-esteem and the intersection of age, class and gender. Journal of Aging Studies. 2004;18:75-90.
- Molu B. 0-12 aylık bebeği olan annelerin çocuk bakımında başvurdukları geleneksel uygulamalar. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Afyon, 2011.
- Mutluer S. Özgüven oluşmasında manevi değerlerin rolü. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri (Din Psikolojisi) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2006.
- Nagar S, Sharma S, Chopra G. Self esteem among rural adolescent girls in kangra district of himachal pradesh. Anthropologist. 2008;10:151-4.
- Özkan H. Annelik kimlik gelişimi eğitiminin primiparların annelik rolü kazanımına ve bebeğin algısına etkisi. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Doktora Tezi. Erzurum, 2010.
- Özkan H, Polat S. Maternal identity development education on maternity role attainment and my baby perception of primiparas. Asian Nursing Research. 2011;5:108-17.
- Öztürk S, Erci B. Postpartum dönemdeki primipar annelere loğusa ve yenidoğan bakımı konusunda verilen eğitimin annelik özgüvenine etkisi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2016;5:25-31.
- Reitzes DC, Mutran EJ. Multiple roles and identities: factors influencing self-esteem among middle-aged working men and women. Social Psychology Quarterly. 1994;57:313-25.
- Robins RW, Trzesniewski KH, Tracy JL, Gosling SD, Potter J. Global Self-Esteem Across the Life Span. Psychology and Aging. 2002;17:423-34.
- Sarıçam H, Güven M. Özgüven ve Dini Tutum. International Journal of Social Science. 2012;5:573-86.
- Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. Klinik Psikiyatri. 2005;8:88-99.
- Sönmez B, Yıldırım A. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin yenilikçi davranışları ve yenilikçi davranışlarını etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi: niteliksel bir çalışma. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2014;2:49-59.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. 0-36 ay çocukları için eğitim programı ile bütünleştirilmiş aile destek eğitim rehberi (ebader). Ankara, 2013.
- Telli AA, Özkan H. 3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi 2016;6:127-34.
- Tezel A, Gözüm S. Postpartum dönemde kadınlarda görülebilen depresif belirtiler ve hemşirelik bakımı. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2005;62-8.
- Topaloğlu ZÇ. 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne babalarının ebeveyn öz yeterliliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Denizli 2013.
- Turan T. Prematüre bebeği olan anne-babaların yoğun bakım ünitesindeki stresörlerden etkilenme düzeylerine hemşirelik yaklaşımlarının etkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi. İzmir, 2004.
- Türkoğlu B, Çeliköz N, Uslu M. 3-6 yaş aralığında çocuğu olan babaların nitelikli zaman algılarına dair görüşleri. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 2013;2:54-71.
- Vatandaş NŞ. Bebek bakımında aileye öneriler. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2004;13:6-8.
- Vlassoff C. Gender differences in determinants and consequences of health and illness. J Health Popul Nutr. 2007;25:47-61.
- Zeybekoğlu Ö. Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile. Mediterranean Journal of Humanities. 2013;3:297-328.